

O KRAJI

dr. Mateja Hudoklin, univ. dipl. psih., spec. klin. psih.

V prvem razredu je hčerina sošolka v novoletnem obdarovanju dobila lepe nove barvice, vključno z zlato in srebrno. Takšnih barvic ni imel nihče drug v razredu. Hči je ob prihodu domov navdušeno opisovala zlato barvico, kasneje pa o tem ni več govorila. Naslednji dan sošolka ob koncu pouka zlate barvice ni našla, domov je odšla žalostna. Hči dogodka ni omenjala, potem pa sva ob skupnem pregledu torbe v njeni puščici našli zlato barvico. Razložila je, da jo je sošolka pustila na klopi in je ni več marala, zato jo je vzela ona in zdaj je njena.

Tako je pripovedovala mama, ki se je ob svoji prvošolki znašla v dilemi. Gre za krajo, tatvino? Hči ve, da ni ravnala pravilno? Doma imajo jasna pravila o tem, kaj se sme in česa ne. Kako naj se kot mama na to odzove?

Moralni razvoj otroka

Kako otroci razumejo pravila, ki veljajo v skupnosti in omogočajo varno sobivanje, je odvisno najprej od njihove starosti in razvojnega obdobja. Prav tako igra pomembno vlogo pri tem primarno okolje. V otroštvu in mladostništvu se učijo razumeti svet, v katerem živijo, in pravila, ki v tem svetu veljajo. V predšolskem obdobju nekje do 4. oz. 5. leta otroci težje ločujejo med svojo domišljijo ali fantazijskim svetom in realnostjo. V domišljiji lahko na varen način preigravajo različne situacije, s pomočjo katerih se učijo tudi vzpostavljanja nadzora nad lastnimi vzgibi, vedenjem in čustvovanjem. V tem obdobju otroci težko razlikujejo med svojimi potrebami in potrebami drugih. Pogosto so usmerjeni predvsem na lastne potrebe in pogled na svet, ne zmorejo pa prepoznati, da drugi isto situacijo lahko vidijo povsem drugače. Kadar v tem obdobju upoštevajo pravila, npr. kaj se sme in česa ne, je v ozadju predvsem strah pred

kaznijo oz. določenimi negativni posledicami, in ne toliko pravo razumevanje tega, kaj je sprejemljivo, dovoljeno in kaj ne.

V razvoju moralnosti ima pomembno vlogo empatija

V samem razvoju ima pri usvajanju moralnih vrednot in pravil pomembno vlogo tudi razvoj empatije. Sposobnost empatije in doživljanje krivde predstavljata zelo pomemben del moralnega presojanja v življenju človeka. Z razvojem mišljenja in preseganjem egocentrizma (usmerjenost nase in nezmožnost razlikovanja med svojimi in tujimi izkušnjami) otrok postopoma razume vzajemnost doživljanja v medosebnih odnosih, s čimer se pri njem povečuje zmožnost vživljanja v potrebe in doživljanje drugih. Dokler otrok tega ne usvoji, je lahko kraja barvice nekaj, kar mu pomaga sebe doživljati kot bolj podobnega drugemu – še posebej, če vrstnika občuduje. Večkrat so kraje tudi izraz raziskovanja, in ne znak, da je otrok slab.

Kaj je prav in kaj ne

Otrok se moralnih pravil uči skozi konkretne izkušnje. Situacija z zlato barvico je torej idealna priložnost za otrokovo spoznavanje ustreznosti svojih dejanj in njihovih posledic. Pomembno je, da se starši v takšnih primerih odzivata mirno, brez pretiranega dramatiziranja. Poskrbite, da otrok vzete stvari vrne in se opraviči. Otroka ne označujte za tatu ali kradljivca. Mirno mu pojasnite, da veste, da predmet ni njegov in da ga je treba vrniti lastniku (sošolki, trgovini itd.). Dogovorite se tudi o posledicah neprimerne vedenja – lahko npr. doma opravi določena opravila in tako zasluži denar, s katerim si željeni predmet kasneje kupi. Pomembno je, da ste dosledni in se dogovorjenega držite. Pomembno je tudi, da se z otrokom pogovorite, čemu služijo pravila in zakaj se jih držimo. Pomagajte mu razumeti, kaj je storil in zakaj to ni prav. Tako otroku omogočate, da gradi načine obvladovanja sebe in svojih impulzov, hkrati pa ga opremljate s primernimi strategijami premagovanja kritičnih situacij v življenju – kar je ena od osnovnih nalog vzgoje.